

UTKAST

2.3.2020

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av renskötsellagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att renskötsellagen ändras. De nuvarande kommunspecifika värderingsnämnderna slopas, som i första instans avgör tvister som gäller ersättning för skador orsakade av renar och ingärdning av områden, vilket innebär att rättskipningsbehörigheten överförs till de allmänna domstolarna. För renskötselområdet inrättas ett opartiskt sakkunnigorgan, en renskadenämnd, vars uppgift är att på begäran ge utlåtanden om huruvida renar har orsakat en skada som ska ersättas enligt renskötsellagen och om skadans storlek samt om renbeteslagets skyldighet att uppföra gården.

Syftet med propositionen är att undanröja de problem som hänför sig till opartiskheten och oberoendet i den nuvarande tvistlösungsverksamheten och den brist på förtroende som den upplevts vara förknippad med. Ett ytterligare syfte är att skapa ett förfarande med hjälp av vilket skador orsakade av renar samt ingärdning kan bedömas sakkunnigt, till skäligen kostnader och i samråd med båda parter på ett sätt som främjar förlikning mellan parterna. Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2021.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2021.

Innehåll

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Uppgifter om hur systemet för bedömning av skador orsakade av renar och tvistlösning fungerar har bl.a. med hjälp av olika enkäter fått av invånarna och jordbrukarna i renskötseområdet, renägarna, dem som deltar i tvistlösningsverksamheten samt av myndigheterna. På grundval av de uppgifter som fått finns det många problem med det nuvarande systemet.

Ett av målen i statsminister Antti Rinnes regeringsprogram är att öka tillväxten och sysselsättningen av naturens gåvor. En metod för detta föreslås vara att främja en aktiv, hållbar och växande renhushållning. Som riktlinjer för renhushållningen nämns att konflikterna mellan renhushållningen och andra former av markanvändning ska minskas samt att lagstiftningen om värderingen och ersättningen av de skador som orsakas av renar ska revideras.

1.2 Beredning

Jord- och skogsbruksministeriet tillsatte den 20 juni 2018 redan under statsminister Juha Sipiläs regeringsperiod ett projekt som syftar till att revidera bedömningen av skador orsakade av renar och tvistlösningen. Enligt beslutet om tillsättande ska behandlingen av ersättningstvister kvarstå som en uppgift för ett specialiserat organ. Efter de samråd som ordnades med de viktigaste intressentgrupperna beslöt man våren 2019 dock att fortsätta beredningen av projektet utifrån att bedömningen av skador och ärenden som gäller ingärdning förblir nämndbaserad, men att behörigheten att avgöra tvister överförs till de allmänna domstolarna.

Beredningsmaterialet finns till påseende i statsrådets tjänst för projektinformation på webbadressen <https://mmm.fi/sv/projekt2?tunnus=MMM024:00/2018>.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Bestämmelserna om ersättningsansvar i fråga om skador orsakade av renar och värdering av skadorna

Bestämmelserna om rätt att bedriva renskötsel samt om skador orsakade av renar

En av de viktigaste bestämmelserna i renskötsellagen (848/1990) är 3 § om rätt att bedriva renskötsel. Renskötsel får bedrivas, med de inskränkningar som föreskrivs i lagen, inom det renskötselområde som definieras i 2 § 1 mom. i lagen, oberoende av ägande- eller besittningsrätten till marken. Renar som hålls inom renskötselområdet får ägas endast av medborgare som är stadigvarande bosatta i en stat inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet samt av renbeteslag, dessutom får Renbeteslagsföreningen äga renar i försöks- och forskningssyfte. Renbeteslaget, en sammanslutning som består av renägarna i ett visst område, svarar för sitt områdes del för fullgörandet av de uppgifter som hänförs till renskötseln.

I 6 kap. i renskötsellagen finns bestämmelser som skyddar markägarna och markinnehavarna och som gäller skyldigheten att förhindra skador orsakade av renar, ersättningsansvaret för skador samt värderingen av skador

och avgörandet av ersättningstvister. Eftersom renar vid betesgång inte alltid stannar inom renskötselområdets gränser, är bestämmelserna tillämpliga också utanför området i kommuner som gränsar till renskötselområdet eller endast delvis hör till renskötselområdet.

Enligt 31 § i renskötsellagen ska renbeteslaget sköta renarna så att de inte kommer in i odlingar eller skadar plantbestånd på skogsförnygringsytor eller i övrigt orsakar jord- och skogsbruket onödig skada. Utanför samernas hembygdsområde ska renar dessutom skötas så att de inte kommer in i trädgårdar, på fasta bostäders gårdar eller på områden som används för andra särskilda ändamål. Har renar skötts i strid med detta ska markägaren eller den som lidit skada anmäla saken till renbeteslaget, som omedelbart ska avlägsna renarna. Om renbeteslaget inte avlägsnar renarna, har markägaren eller den skadelidande rätt att avlägsna renarna på renbeteslagets bekostnad.

Enligt 32 § i renskötsellagen är ett renbeteslag skyldigt att uppföra ett gärde eller någon annan anläggning eller konstruktion för att odlingar och utanför samernas hembygdsområde även trädgårdar, fasta bostäders gårdar och områden som används för andra särskilda ändamål ska skyddas mot renar. En förutsättning för denna skyldighet att uppföra gärdet, dvs. stängsel, är att ett område behöver skyddas för att förhindra skador och att byggkostnaderna för gärdet eller en annan anläggning eller konstruktion är skäligen jämfört med den sannolika nyttan av uppförandet. Av synnerligen vägande skäl är renbeteslaget även skyldigt att ingärda plantbestånd på skogsförnygringsytor inom ett område som tillhör någon annan än staten eller en kommun eller en församling. Det är ändamålsenligt att det upprättas ett avtal om ingärdningen där platsen för gärdet, skötseln av det och vem som äger gärdet fastställs.

Renbeteslaget ska enligt 34 och 35 § ersätta den skadelidande för en skada som orsakats jordbruket eller utanför samernas hembygdsområde på trädgårdar, på fasta bostäders gårdar eller på områden som används för andra särskilda ändamål. Eftersom renbeteslaget är skyldigt att förhindra att renar kommer in på de nämnda områdena, förutsätts det inte särskilt i bestämmelserna om ersättningsansvar att renbeteslagets verksamhet är uppsåtlig eller oaktsam. Enligt lagen ska renbeteslaget ersätta också skador som orsakats skogsbruket, men eftersom skogarna är renarnas egentliga betesområde har ersättningsansvaret i fråga om dem avsevärt begränsats. Ersättningsansvaret omfattar inte skador som orsakas av skador på blad och barr på buskar och träd. Blad- och barrskador på plantor som växer på skogsförnygringsytor ska dock ersättas. Ersättningsansvaret gäller inte heller skador som vållats av att lav och gräs på skogsmarker blivit nedtrampade eller uppätta. Utanför renskötselområdet ersätts dock också skador som orsakas av att lav blivit uppäten, om laven samlas för prydnadsändamål.

Enligt lagen betalas skadestånd inte till staten, en kommun eller en församling eller för en skada som uppkommit på statlig mark som har överlåtits eller utarrenderats inom det område som avses i 2 § 2 mom. i renskötsellagen, dvs. mark som är särskilt avsedd för renskötsel. Ersättningsskyldigheten gäller inte heller skador som orsakats ägaren till en sådan renhushållningslägenhet eller naturnäringslägenhet som avses i lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar (986/2011).

Ersättningen betalas av det renbeteslag inom vars område skadan har inträffat. Om skadan har inträffat utanför renskötselområdet, betalas ersättningen av det renbeteslag, vars område närmast gränsar till den plats där skadan inträffade. Om skadan har orsakats av andra renar än renar som det renbeteslag som betalat ersättningen ansvarar för, har renbeteslaget regressrätt i förhållande till det andra renbeteslaget eller renägaren.

Bestämmelserna om värderingsnämnden

Enligt 32 och 34 § i renskötsellagen avgör den i lagen föreskrivna värderingsnämnden tvister som gäller skyldighet att uppföra gärdet och skadestånd. Dessutom avgör värderingsnämnden tvister som gäller

fastställandet av det gängse pris som avses i 43 § i renskötsellagen när renbeteslag använder den förköpsrätt i fråga om renar som föreskrivs för dem i vissa situationer.

Enligt 36 § i renskötsellagen består nämnden av en ordförande och två andra medlemmar. Ordföranden förordnas av närings-, trafik- och miljöcentralen, som före sitt beslut ska höra renbeteslaget och lantbruksproducenternas förening. I praktiken har ordförandena förordnats separat för varje kommun, dvs. nämndernas verksamhet är kommunspecifik.

Nämnderna har dock ingen permanent sammansättning, utan den sammanställs separat för varje fall som ska behandlas. I 36 § i renskötsellagen föreskrivs det nämligen att vardera parten i tvisten ska välja en medlem i nämnden och att det inom varje renbeteslag ska finnas ett behövligt antal av renbeteslaget valda värderingsmän samt att det i varje kommun inom renskötseområdet och i varje kommun som gränsar till renskötseområdet ska finnas ett behövligt antal värderingsmän som företräder lantbruksproducenterna, bland vilka valet ska göras. Enligt renskötselförordningen (883/1990) väljs de värderingsmän som representerar lantbruksproducenterna av den lokala lantbruksproducentföreningen.

Värderingsnämndernas beslut är enligt 37 § i renskötsellagen verkställbara på samma sätt som domen i ett tvistemål, dvs. nämnderna fungerar trots sitt namn som ett rättskipningsorgan som ger rättsskydd. Trots detta är bestämmelserna om processen knappa. De ryms i 36–38 § i renskötsellagen och i två paragrafer i renskötselförordningen. Processen inleds så att den som vill behandla ett ärende i nämnden meddelar detta till ordföranden och motparten och uppger samtidigt den värderingsman som han eller hon har valt till medlem av nämnden. Motparten meddelar så snart som möjligt sitt eget val av medlem. Om motparten inte har lämnat sitt meddelande inom tre dagar, förordnar polischefen en bedömningsman för hans eller hennes räkning.

Enligt 37 § i renskötsellagen ska värderingsnämnden utan dröjsmål meddela beslut i ett ärende som hänskjutits till den. Innan beslutet meddelas ska parterna ges tillfälle att bli hörda. Beslutet ska bevisligen delges dem. I ett beslut som rör ersättning för en skada som har orsakats av renar ska värderingsnämnden fastslå hur omfattande skadorna är och bestämma det skadestånd som ska betalas till den skadelidande. Skadestånd kan jämkas i enlighet med vad som föreskrivs i skadeståndslagen (412/1974). Nämnden ska i sitt beslut i en tvist som gäller skyldighet att uppföra gården fastställa renbeteslagets skyldighet att uppföra gården.

Ändring i värderingsnämndens beslut söks genom att talan väcks i tingsrätten. Missnöje med beslutet ska anmälas hos nämndens ordförande inom två veckor efter det att beslutet delgavs.

I renskötselförordningen föreskrivs dessutom att bedömningsnämnden sammanträder på kallelse av ordföranden och att det ska föras protokoll över nämndens möten. Då avvikande åsikter förekommer i värderingsnämnden, anses den åsikt som majoriteten understött som mötets beslut.

Enligt 38 § i renskötsellagen har en medlem av bedömningsnämnden rätt att för sitt uppdrag få arvode och ersättning för resekostnader enligt med de grunder som fastställs av Regionförvaltningsverket i Lappland. Nämnden ska i sitt beslut bestämma om parternas skyldighet att ersätta kostnaderna. Medlemmarna i värderingsnämnden handlar under tjänsteansvar.

2.2 Värderingsnämndernas verksamhet i praktiken

Antal fall, typer av tvister och omständigheter som ska beaktas i avgörandeverksamheten

Antalet avgöranden som värderingsnämnderna har meddelat har varit litet, i genomsnitt endast ett tiotal per år inom hela renskötseområdet. Jämfört med detta löses med ordförandens medverkan ett mångfaldigt antal tvister dock innan den egentliga behandlingen i nämnden inleds genom ordförandens rådgivning per telefon eller genom informella besök av rådgivningskaraktär på platsen. Det ringa antalet ärenden i nämnderna beror

sannolikt också på den brist på förtroende för nämndssystemet som parterna har upplevt och som har framkommit bland annat i enkäter om verksamheten. Frågan behandlas i avsnitt 1.2.

Skadeståndstvisterna gäller olika typer av skador. När renarna äter vall eller spannmål minskar skörden, och den liggväxt i växtbeståndet som renarnas trampande orsakar försvårar skördandet och sänker skördens kvantitet och kvalitet. Inblandningen av renavföring i det foder som ska skördas innebär hygienproblem. På vintern kan renarnas skrapande med hovarna och trampande på åkrar, beroende av väderförhållandena, orsaka olika former av frostsador och skador på grund av skadegörande vintersvampar. Även i professionella trädgårdar och hemträdgårdar orsakas skador och frostsador till följd av att växtbeståndet avbetas. Dessutom kan renarna orsaka skador på marktäckväv och fiberduk samt ogräs- och skadedjursproblem. Plantbestånd kan skadas då renarna gräver fram lav under snön och repar av lövträdsskott.

På gårdarna till fasta bostäder orsakas skador då renarna äter av växtbeståndet och på grund av frostsador. Dessutom orsakar renarnas avföring olägenhet och städning. Av skador på gårdsplaner orsakar sannolikt skador på gräsmattor de flesta ersättningstvisterna.

När ersättningstvister avgörs ska det bedömas om den skada som markägaren uppgett verkligen har orsakats av renar, eller om skadan helt eller delvis beror på t.ex. en växtsjukdom eller andra djur, såsom harar, älgar eller sorkar. Skadan kan dessutom delvis eller helt bero på odlingstekniska faktorer, såsom fel tidpunkt för sådd eller plantering, olämpliga sorter, kort växtföljd eller mekaniska skador orsakade av maskiner. Utöver skadevållaren utreder nämnden skadans omfattning genom att mäta skadearealen och kartlägga växtligheten. Skadans storlek bedöms som förlust av skörd och som ersättning för extra arbetskostnader till följd av förnyelse av växtbeståndet. På de kvantitativa uppskattningarna av förlusterna inverkar bl.a. de normala skördenivåerna på orten under året i fråga, gårdsspecifika kalkyler samt t.ex. åkerns grundbördighet.

När nämnden avgör ingärdningstvister tar den ställning till behovet av gärde, tidtabellen för byggandet av gärdet, gärdets placering på området, antalet grindar och deras placering samt andra omstridda omständigheter i anslutning till ingärdningen. Med stöd av domstolarnas rättspraxis bestäms det vanligen att gärdet ska byggas som ett stängselnät med en meters höjd. Som stolpar används randbarkade gran- eller tallstolpar. När man beslutar om den tidsfrist som ska fastställas för uppförandet av gärdet ska årstiden beaktas samt också den tid som går åt till att ansöka om de understöd som beviljas renbeteslag. I praktiken ingås det också alltid ett avtal mellan markägaren och renbeteslaget om uppförandet av gärdet, och gärdet byggs inte om markägaren motsätter sig det. Det finns också rättspraxis enligt vilken en markägare som vägrar låta bygga ett gärde själv bidrar till att skador uppstår och i princip inte har rätt att få ersättning för dem av renbeteslaget.

Utöver skadestånds- och ingärdningstvister har nämnden som tredje uppgiftskategori tvistlösning i fråga om fastställande av gängse pris för renar i vissa förköpssituationer. I praktiken har sådana tvister inte just alls avgjorts av nämnderna, utan för att fastställa gängse pris har man vid behov begärt utlåtande direkt av parterna i renköpen eller av Renbeteslagsföreningen och kommit överens om tvisten utifrån utlåtandet.

Processpraxis

Många processrelaterade frågor förblir öppna utifrån renskötsellagen. Eftersom värderingsnämndernas verksamhet till sin natur är rättskipning, tillämpas inte förvaltningslagens (434/2003) bestämmelser om förfarande på den. Inte heller rättegångsbalkens bestämmelser är tillämpliga, eftersom de har begränsats till att gälla de allmänna domstolarnas verksamhet. Av nämnda orsaker finns det t.ex. inga bestämmelser om jäv för nämndernas medlemmar.

Man har dock strävat efter att förenhetliga nämndernas förfaranden genom att ordna utbildningar för nämndernas medlemmar och producera skriftligt utbildningsmaterial för arbetet i nämnderna. I dessa

sammanhang har man sammanställt modeller för god praxis i anslutning till processen. Utbildning och material har i huvudsak producerats av Rovaniemi yrkeshögskola och Renbeteslagsföreningen, men också av bl.a. Lapplands yrkesinstitut. På Renbeteslagsföreningens webbplats finns mallar som kan användas för att göra en begäran om tvistlösning och som grund för nämndens avgörande.

Enligt renskötellagen krävs inte någon skriftlig process, men med tanke på parternas rättsskydd har det i praktiken rekommenderats att ärendet ska föras för avgörande genom att en fritt formulerad skriftlig utredning om tvisten och ett yrkande på att ärendet ska avgöras läggs fram för nämndens ordförande. Nämndens ordförande antecknar ärendet och ber parten lämna behövliga närmare redogörelser över de skador som inträffat och växtarterna inom odlingen samt dokument som hänför sig till ärendet, såsom behövliga kartor. En part kan ge sin egen bedömning av skadans storlek, men han eller hon är inte tvungen att på detta sätt specificera sitt ersättningsanspråk.

I lagen finns inga särskilda bestämmelser om de skeden i processen som ligger mellan inledandet av behandlingen av ett ärende och beslutsfattandet, men i praktiken omfattar processen i allmänhet en syn på platsen där parterna i tvisten kan vara närvarande. Till en syn är det möjligt att kalla sådana utomstående sakkunniga vars kunnande nämndens medlemmar anser vara av betydelse som komplement till det egna kunnandet. Strävan är att förrätta synen så fort som möjligt efter att skadan har inträffat. En uppskjuten syn kan leda till att spåren efter renarna försvinner och att jordbrukarens arbeten, såsom skördandet, fördröjs. I vissa fall förrättas synen dock i två faser så att den första genast ordnas när en skada som renarna orsakat har uppstått och den andra först på våren när den nya växtperioden har inletts, varvid vinterskadorna kan konstateras på ett tillförlitligare sätt. Även om bedömningsnämnden enligt renskötellagen ska meddela sitt beslut utan dröjsmål, medför en syn i två faser i praktiken ett behov av att fördröja beslutet till våren.

Det har inte anvisats medel i statsbudgeten för kostnaderna för nämndens verksamhet, utan i nämndens avgörande fastställs den ena parten i målet, eller båda parterna, som ansvarig för de arvoden som ska betalas till nämndens medlemmar. Regionförvaltningsverket i Lappland fastställde grunderna för arvoden till värderingsnämndens medlemmar senast den 9 november 2016. Nämndens ordförande har rätt att få 150 euro och medlemmarna 80 euro för varje förrättningsdag. Dessutom har de rätt till dagpenning samt rese- och logiersättning i enlighet med statens resereglemente. Eftersom arvoden är förknippade med nämndens egentliga avgöranden, betalas inget arvode för sådant arbete som i synnerhet nämndens ordförande orsakas av olika former av rådgivning, utredningsarbete eller preliminära besiktningar i sådana fall som inte leder till något egentligt tvistlösningsförfarande. Arvode betalas inte heller för deltagande i utbildning som ordnas för nämndens medlemmar.

Värderingsnämndernas ordförande eller medlemmar har inte tillgång till stödtjänster i anslutning till t.ex. registratorsverksamhet och arkivering av handlingar. Även om alla rättskipningsorgan i princip är sådana arkivbildare som avses i arkivlagen (831/1994), lämpar sig den lagen i praktiken dåligt för värderingsnämnderna. På grund av att det inte finns någon centraliserad dokumentförvaltning är nämndernas handlingar spridda t.ex. i ordförandenas hem samt i kommunernas lokaler och arkiv.

2.3 Bedömning av nuläget

Den nuvarande tvistlösningsmekanismens funktionsduglighet har utretts genom en för allmänheten öppen webbenkät om renskötelsen och styrningen av den som jord- och skogsbruksministeriet ordnade hösten 2017. Sammanlagt lämnades över 3 300 enkätsvar. Bland de som svarade på enkäten fanns gott om invånare och andra markägare i renskötseområdet, men också jordbrukare och renägare. Synpunkter på behoven att utveckla tvistlösningsmekanismen har också samlats in genom en för allmänheten öppen enkät som gjordes vid årsskiftet 2015–2016 av Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland, samt genom en enkät riktad till värderingsnämndernas dåvarande och tidigare ordförande.

På basis av den enkät som gjordes hösten 2017 kan det konstateras att markägarna i synnerhet i de södra delarna av renskötselområdet upplever de skador som renarna orsakar som ett större problem än tidigare. I bakgrunden finns sannolikt många olika orsaker. I och med ändringar i markanvändningen har betesområdena reducerats och blivit mer splittrade än tidigare. Födan har minskat i en del av renarnas naturliga betesområden, och tilläggsutfodringen kan ha gjort renarna tamare än tidigare. Dessa orsaker kan tillsammans med det ökade hotet från rovdjur ha drivit renar till odlingar eller närmare bebyggelse. Antalet ingärdningstvister kan öka på grund av att kravnivån i fråga om boende har höjts, och i stället för t.ex. gallerstängsel kan man av estetiska skäl önska sig gården av något annat material, eller inga gården alls. Grindarna i gårderna kan upplevas som besvärliga med tanke på rörligheten.

Svaren på både den enkät som gjordes hösten 2017 och på tidigare enkäter visar att det råder stor misstro mot värderingsnämndernas verksamhet. Detta beror på olika slags problem i anslutning till nämndsystemet, på grund av vilka parterna i många fall inte upplever behandlingen och de fastställda ersättningarna som rättvisa.

Ofta tror man inte att behandlingen i nämnden är oberoende och opartisk, när parterna i tvisten utser två av nämndens tre medlemmar och den av renbeteslaget utsedda medlemmen i praktiken själv hör till det renbeteslag som är part i målet. Även oberoendet för nämndens ordförande ifrågasätts ibland. Avsaknaden av lagstiftning om ledamöternas opartiskhet bidrar inte till att öka tilltron till verksamheten.

Enligt enkätsvaren upplever många markägare, renägare och ordförande i nämnderna att det finns brister i kompetensen hos nämndernas medlemmar när det gäller antingen den kompetens som hänför sig till den egentliga skadebedömningen eller till det juridiska kunnande som krävs i processen, eller till båda. Nämndernas beslutspraxis anses vara oenhetlig.

I en del kommuner är det svårt att utse ordförande till nämnderna, eftersom uppgiften ofta upplevs som krävande och underbetald. Trots att närings-, trafik- och miljöcentralen har ansträngt sig för att hitta ordförande har det ibland förekommit avbrott i nämndernas verksamhet på grund av brist på ordförande.

Det finns skillnader i nämndernas verksamhetssätt delvis på grund av de knappa processbestämmelserna i renskötsellagen och på grund av att bestämmelserna i de allmänna lagarna inte är tillämpliga på processen. Bristen på bestämmelser är problematisk med beaktande av verksamhetens rättskipningsnatur och de anslutande kraven på en rättvis rättegång som tryggas genom grundlagen. En del av parterna i tvister påpekar i enkäterna att värderingsnämndens avgöranden i praktiken blir medlingslösningar, och då täcker ersättningen endast en del av den faktiska skadan, även om utgångspunkten enligt renskötsellagen är full ersättning. På basis av enkäterna finns det brister i värderingsnämndernas beslutshandlingar och renbeteslagen följer inte alltid besluten. I svaren från värderingsnämndernas ordförande framförs att den utbildning som ordnats för nämnden inte alltid har varit opartisk, eftersom utbildningen huvudsakligen ordnas av företrädare för renhushållningen.

Ett projekt, som administreras av Naturresursinstitutet, pågår där det byggs upp en logiskt framskridande bedömningsprocess för skador på åkermark och där alla skador som orsakats odlingen beaktas, oberoende av vem som orsakat dem. Avsikten är att den nya värderingsmodellen ska kunna användas som verktyg vid bedömningen av skador enligt renskötsellagen och att den också ska kunna användas självständigt av jordbrukare och renägare vid ömsesidig medling. Under beredning är en checklista, en anvisning om hur den ska användas samt ett modellprotokoll. När projektet blir klart kommer det att förenhetliga genomförandet av bedömningarna samt dokumenteringen och rapporteringen av dem.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att reformera bedömnings- och tvistlösningssystemet för skador orsakade av renar och frågor som gäller ingärdning på ett sätt som undanröjer de problem som i synnerhet hänför sig till opartiskhet och oberoende vid rättskipningen, säkerställer den sakkunskap som krävs vid bedömningen av skador och frågor som gäller ingärdning och därigenom ökar parternas förtroende för systemet. Genom reformen strävar man också efter att genom ökat förtroende minska motsättningarna mellan renägare och markägare samt markinnehavare för att göra det lättare att komma överens vid tvister.

Målet är att det nya systemet ska bli tillräckligt tydligt, effektivt och enkelt och att kostnaderna för verksamheten ska förbli skäligen för parterna i ärendet och staten.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Det föreslås att det nämndssystem för avgörande av tvister som föreskrivs i renskötsellagen ska reformeras så att de kommunspecifika nämnderna slopas i sin nuvarande form och behörigheten att meddela ett verkställbart beslut i tvister överförs till tingsrätterna. Dessutom föreslås att det inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde inrättas ett nytt oberoende sakkunnigorgan i form av en nämnd, som på begäran av en part ska ge ett utlåtande om skador som renar orsakat eller om renbeteslagets skyldighet att uppföra gården. Ett utlåtande kan också ges om det gängse värdet för renar i vissa situationer som gäller användning av förköpsrätten i enlighet med renskötsellagen.

Utlåtandena ska inte vara bindande, men de ökar sannolikt överenskommelserna och minskar på så sätt antalet rättegångar. Till den del som det trots allt blir rättegång kan utlåtandena utgöra en del av bevisningen. Det föreslagna bedömningsförfarandet och tingsrättsprocessen är dock separata, dvs. begäran om utlåtande är inte ett obligatoriskt förstadium till tingsrättsprocessen och ett genomgående utlåtandeförfarande begränsar inte domstolens möjlighet att ta upp bevisning.

Jord- och skogsbruksministeriet utnämner alltid nämndens medlemmar för fyra år i sänder. Rätten för parterna i tvisten att välja sin egen medlem i nämnden slopas. Medlemmarna handlar under tjänsteansvar och på dem tillämpas förvaltningslagens bestämmelser om jäv.

Närmare bestämmelser om nämndens sammansättning, utnämningen av och behörighetsvillkoren för medlemmarna samt organiseringen av nämndens verksamhet utfärdas genom förordning av statsrådet. Avsikten är att nämnden ska ha medlemmar med sakkunskap inom jordbruk, skogsbruk, trädgårdsodling och renhushållning samt lagfarna medlemmar. På grund av det ringa antalet ärenden ska ledamöterna ha uppgiften som bisyssla. Medlemmarna kan väljas på olika håll i renskötselområdet, vilket ger nämnden lokalkännedom. I praktiken förekommer skadetvister dock främst i de södra delarna av renskötselområdet. Avsikten är också att genom förordning föreskriva att utlåtandeärenden i huvudsak ska avgöras i beslutssammansättningar med tre ledamöter som förordnas av nämndens ordförande. För att de geografiska avstånden ska medföra så lite olägenhet som möjligt för nämndens verksamhet, säkerställs nämndens möjlighet att sammanträda med hjälp av en anordning som möjliggör bild- och ljudförbindelse. Avsikten är att nämndens medlemmar ska få arvode för arbetet och för sitt deltagande i behövlig utbildning samt resekostnadsersättning och dagtraktamente för resor.

Eftersom nämndens verksamhet är så pass småskalig att det inte är kostnadseffektivt att anställa egen personal för nämnden för att säkerställa de behövliga administrativa tjänsterna, såsom tjänster i anslutning till mottagande, registrering, sändande och arkivering av handlingar, föreslås det att nämnden ska få de behövliga administrativa tjänsterna från Livsmedelsverket. Livsmedelsverket har i egenskap av centralmyndighet inom

jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde riksomfattande behörighet. Verket har redan erfarenhet av att producera stödtjänster för den självständiga och opartiska nämnd som inrättats genom lagen om veterinärmedicinska skadenämnden (1205/2001). Livsmedelsverket ska utnämna en sekreterare för nämnden. Sekreteraren ska i praktiken vara tjänsteman vid ämbetsverket för att han eller hon ska ha tillgång till verkets informationssystem bl.a. för skötseln av behövliga ekonomiska ärenden och registrering av handlingar.

Utlåtanden av nämnden ska begäras skriftligen. Begäran kan framställas av en part. I bedömningsverksamheten är det fråga om skötsel av en offentlig förvaltningsuppgift och de allmänna förvaltningslagarna, såsom förvaltningslagen, tillämpas på nämnden, om inte något annat uttryckligen föreskrivs i renskötsellagen. Förvaltningslagen innehåller bestämmelser om bl.a. utredning av ärenden och förfarande för syn. När utlåtanden om skador ges ska utgångspunkten i enlighet med 34 § i renskötsellagen vara att de skador som orsakats värderas till fullt belopp, men t.ex. den skadelidandes eventuella medverkan till skadan ska beaktas i utlåtandet. Ett utlåtande av nämnden inte är ett förvaltningsbeslut i enlighet med förvaltningslagen, och får därför inte överklagas genom besvär.

Nämnden ska vid behandlingen av ett ärende främja förlikning mellan parterna. I lagen ska det dessutom föreskrivas att en förlikning kan stadfästas så att den blir verkställbar vid allmän domstol med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar (394/2011) föreskrivs om stadfästelse av förlikning vid medling utanför domstol.

De behövliga kostnader som nämndens verksamhet föranleder ska betalas av statens medel. För nämndens behandling tas det ut en avgift till staten som ska betalas av den som inlett ärendet. Vid en förhandling som avslutats med förlikning ska vardera parten svara för halva avgiften. Nämnden ska i sitt utlåtande rekommendera att den part för vilken utlåtandet till de viktigaste delarna är ofördelaktigt ersätter avgiften eller, om detta inte anses skäligt, att en del av avgiften ersätts av den part som inlett ärendet. Parterna svarar själva för sina egna kostnader.

Det föreslås att det nya sakkunnigorganet ska heta renskadenämnden.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

I budgetpropositionen för 2021 har beaktats de arrangemang som krävs för att ersätta de nuvarande värderingsnämnderna med renskadenämnden. Nämndens omkostnader har budgeterats under moment 30.20.01 (Livsmedelsverkets omkostnader) i budgetpropositionen för 2021. I tillägget till anslaget har det uppskattats att nämndens verksamhet årligen föranleder kostnader på 125 000 euro, varav ca 75 000 euro är arvodeskostnader för nämndens medlemmar med uppgiften som bisyssla och ersättningar för deras resekostnader samt för deltagande i behövlig utbildning. Nämndens övriga kostnader är allmänna kostnader. Livsmedelsverket beslutar om grunderna för arvoden till nämndens medlemmar. De avgifter som tas ut för nämndens prestationer beräknas årligen uppgå till ca 4 500 euro. Avgifterna intäktsförs under nämnda omkostnadsmoment för Livsmedelsverket.

Överföringen av behörigheten att avgöra tvister till tingsrätterna i och med att de nuvarande värderingsnämnderna slopas beräknas öka tingsrätternas arbetsmängd med några ärenden per år. Antalet är mindre än antalet ärenden som de nuvarande värderingsnämnderna avgör, eftersom det kan antas att inrättandet av den föreslagna nämnden effektivt minskar behovet av rättskipningsbeslut. Kostnaderna i anslutning till tingsrätternas uppgifter täcks inom ramen för rambesluten för förvaltningsområdet och de anslag och årsverken som anges i statsbudgetarna.

4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna

Nämnden ska vara ett separat organ inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde. Jord- och skogsbruksministeriet ska bereda och fatta beslut om utnämning av nämndens medlemmar. De nuvarande uppgifterna i anslutning till förordnandet av medlemmar och arvodesgrunder slopas för närings-, trafik- och miljöcentralen och Regionförvaltningsverket i Lappland.

Värderingsnämnderna i sin nuvarande form slopas. Enligt övergångsbestämmelsen i den föreslagna lagen ska nämnderna dock slutbehandla ärenden som gjorts anhängiga innan reformen träder i kraft. En del av ordförandena för de nuvarande nämnderna kan utnämnas till medlemmar i renskadenämnden. Medlemmarna ska väljas så att en persons huvudsakliga verksamhet inte utgör återkommande jävssituationer och därigenom medför olägenhet för nämndens arbete.

Reformen ändrar nämndens arbete jämfört med de nuvarande nämnderna, eftersom arbetet är bedömningsarbete i förvaltningsförfarande och inte längre rättskipning som kan jämföras med rättegång. I och med reformen får nämndens medlemmar sina arvoden av staten och inte av parterna i målet, vilket förbättrar ersättningen för arbetet och underlättar rekryteringen av medlemmarna. Livsmedelsverket ska sköta nämndens expeditioner, arkiverings-, registrators- och bokföringsuppgifter samt andra uppgifter i anslutning till ordnandet av behövliga förvaltningstjänster. Till sekreteraren anställd vid Livsmedelsverket hör rådgivning i anslutning till nämndens verksamhet samt bl.a. uppgifter i anslutning till dokumentförvaltning, ekonomiplanering, ordnande av utbildning och kommunikation.

I och med förslaget börjar tingsrätten behandla tvister som gäller ersättning av skador orsakade av renar och ingärdning som första instans. Ändringen har ringa betydelse för tingsrätterna, eftersom tvister som gäller de nämnda ärendena också i dagsläget ska behandlas av tingsrätten i de fall en part som är missnöjd med värderingsnämndens beslut väcker talan om klander av beslutet vid tingsrätten.

4.2.3 Samhälleliga konsekvenser

Överföringen av behörigheten att avgöra tvister till tingsrätterna tryggar den grundläggande rättigheten, dvs. rätten till en rättvis rättegång, när de nuvarande problemen med bl.a. det oberoende och den opartiskhet som krävs av en domstol undanröjs. Inrättandet av den föreslagna renskadenämnden tryggar möjligheten att snabbt och till skäliga kostnader få en tillförlitlig sakkunnigbedömning av skador orsakade av renar och av ingärdning i ett förfarande där alla parter kan höras. Nämndens verksamhetsområde ska omfatta hela renskötselområdet, vilket möjliggör mångsidig sakkunskap i värderingsarbetet och minskar de jävssituationer som kan uppstå på små orter.

Genom ändringarna ökar sannolikt parternas förtroende för bedömnings- och tvistlösningssystemet. Det ökade förtroendet bidrar till att minska motsättningarna mellan renägare och markägare samt markinnehavare, vilket kan göra det lättare att komma överens i olika frågor.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

I svaren på enkäterna om värderingsnämndens verksamhet lades det fram många olika förslag om hur tvistlösningssystemet kunde utvecklas. Det krävdes utvidgande av de kommunspecifika verksamhetsområdena och personer och jurister som är bättre förtrogna med jordbruket som medlemmar i nämnderna eller alternativt att utomstående juridisk hjälp ställs till nämndernas förfogande. Dessutom ansågs det att medlemmarna bör få bättre ersättning för arbetet. Det föreslogs också att bedömningsnämnderna ska slopas och att tvistlösningen överförs till ett organ som inrättas under tingsrätterna eller till

regionförvaltningsverket som dess uppgift. Det betonades däremot också att värderingen av skador förutsätter lokalkännedom. Från renägarhåll ansåg man att tröskeln för att inleda ett nämndförfarande inte får vara för låg och kostnadsrisken för markägaren inte för liten, så att processer inte ska inledas i ofogssyfte. Det föreslogs också att till ordförande för nämnderna inte ska förordnas tjänstemän vars huvudsakliga uppgift är att bevilja jordbruksstöd.

Nedan granskas två alternativa sätt att genomföra reformen av den nuvarande tvistlösningsmekanismen. En överföring av avgörandeverksamheten till en förvaltningsmyndighet, t.ex. Livsmedelsverket eller Regionförvaltningsverket i Lappland, granskas inte i detta sammanhang, eftersom det är fråga om avgörandeverksamhet i privaträttsliga tvister mellan två parter, som till sin natur hör till domstolarna och inte till förvaltningsmyndigheterna.

Det första alternativet är att de nuvarande bestämmelserna om värderingsnämnderna upphävs och att inga nya bestämmelser om en ersättande mekanism för värdering av skador eller tvistlösning tas in i lagen. Detta alternativ innebär att tvistlösningen skulle överföras till tingsrätterna och att det är den skadelidande parten som med hjälp av sakkunnigutlåtanden ska påvisa de skador som orsakats i processen i fråga. Ändringen skulle avhjälpa problemen i anslutning till tvistlösningsverksamhetens opartiskhet och oberoende samt bristerna i processbestämmelserna och rekryteringen av ordförande, men den skulle inte till alla delar uppfylla målen med reformen. Tröskeln för en rättegång är relativt hög på grund av den ekonomiska risk som är förknippad med rättegångskostnaderna. Om det i ärenden som gäller renskador eller ingärdning inte är möjligt att få opartisk sakkunnighjälp genom ett enklare förfarande till lägre kostnad, kan tvisterna och motsättningarna till och med öka jämfört med nuläget.

Ett annat alternativt sätt att förnya systemet är att bevara bedömnings- och tvistlösningsverksamheten i fråga om skador och skyldigheten att uppföra gården nämndbaserad, men så att de kommunspecifika nämnderna slopas i sin nuvarande form och det inrättas en enda ny, självständig och oberoende tvistlösningsnämnd i landet. Bestämmelser om grunderna för det föreslagna rättskipningsorganet, såsom sammansättning och utnämning, samt om de processregler som ska tillämpas på verksamheten skulle utfärdas så att kraven på en rättvis rättegång uppfylls. Till nämnden kunde utnämnas lagfarna ledamöter och sakkunnigledamöter, som alla ska agera under domaransvar, och de tvistande parternas rätt att välja en egen medlem till nämnden slopas.

Detta alternativ har utretts grundligt bl.a. genom ett preliminärt samråd med aktörerna. Alternativet skulle förbättra tillförlitligheten för värderings- och tvistlösningsverksamheten och öka enhetligheten i verksamheten. Processen kunde hållas lättare och kostnaderna lägre än för ett tingsrättsförfarande. De administrativa stödtjänster som nämnden behöver kunde tryggas genom att nämnden administrativt placeras i anslutning till någon befintlig myndighet.

Alternativet avviker dock från de utvecklingsprinciper som varit i kraft redan en längre tid och enligt vilka rättskipningen bör koncentreras till de domstolar som är verksamma inom justitieministeriets förvaltningsområde. I synnerhet när det gäller privaträttsliga tvister är det svårt att längre hitta undantag från denna huvudregel. Med beaktande av att antalet tvistemål enligt renskötsellagen är litet och det faktum att tvisterna inte på grund av sin karaktär i betydande grad skiljer sig från t.ex. andra skadeståndstvister som hör till tingsrätternas behörighet, kan det anses att det inte finns tillräckligt vägande skäl att bevara en nämnd för rättskipning. På bedömningen inverkar också att de processbestämmelser som behövs för nämnden till stor del ska motsvara processbestämmelserna i rättegångsbalken, vilket gör det krävande att hantera och leda processen. Det skulle sannolikt vara en utmaning att utanför tingsrätterna hitta lagfarna personer som kan och är villiga att sköta nämndens ledningsuppgifter.

På grund av nackdelarna med de alternativ som behandlas ovan har ingetdera alternativet ansetts vara det bästa alternativet för att uppnå målen för reformen, utan utgångspunkten för beredningen har varit en mellanform

mellan de nämnda modellerna, där den egentliga tvistlösningen överförs till de allmänna domstolarna, men dessutom kvarstår inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde ett förfarande för att i fråga om skador orsakade av renar eller ingärdning kunna få ett sakkunnigutlåtande snabbt, till skäliga kostnader och på ett sätt som möjliggör att båda parterna hörs och som bidrar till att främja förlikning mellan parterna.

Vid sidan av det valda alternativet har en sådan modell granskats där bedömningen inte görs i en kollegial sammansättning, utan av en oberoende och kunnig bedömningsperson som utsetts för uppgiften. För renskötselområdet skulle flera sådana personer utses. Den sistnämnda modellen skulle vara mycket kostnadseffektiv och den administrativa bördan i anslutning till den liten. De viktigaste intressentgrupperna som företrädar renägarna och markägarna har dock vid det samråd som ordnades under projektets gång inte ansett att detta alternativ är lika bra som en nämndbaserad värdering. Det har bl.a. framförts att det i verksamheten krävs kunskaper och kompetens från många områden och att en bedömning utförd av flera personer därför är tillförlitligare än en enda sakkunnigs värdering. Med stöd av intressentgruppernas ställningstaganden har modellen inte tagits som grund för den fortsatta beredningen.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Norge

I den norska renskötellagen (lov om reindrift 15.6.2007, nr. 40) definieras det samiska renskötselområdet (det samiske reinbeiteområdet), som omfattar de områden i fylkena Finnmark, Troms, Nordland, Trøndelag och Hedmark där rensamerna sedan gammalt har bedrivit renskötsel. Området är indelat i sex regionala renbetesområden och flera renbetesdistrikt. I distriktet kan det finnas en eller flera renbyar, dvs. siidor. Vid siidaindelningen skiljer man också på sommarsiidor, som använder sommar- och höstbetesmarker, och vintersiidor, som använder vinter- och vårbetesmarker. Söder om det egentliga renskötselområdet bedrivs på vissa områden med stöd av tillstånd och markägarens samtycke renskötsel vid enheter (tamreinlag) där samer och andra invånare i området kan ingå.

Renskötselrätten definieras i Norges lag som samernas rätt av urminnes hävd. I Norge får renar beta på fjället och i andra avlägsna skogs- och betesmarker som är avskilda från bosättningsområden och den jordbruksmark som är i bruk. Bete är dock möjligt på sådan jordbruksmark som har status som s.k. kulturbetesmark. Vissa barrskogar kan fredas från renar för en bestämd tid. Till renskötselrätten hör bl.a. rätten att på annans mark placera nödvändiga byggnader och konstruktioner som hänför sig till renskötelsen samt inom det samiska renskötselområdet också bl.a. rätten att ta virke från skogen till brännved, gården och lageranläggningar.

Renägaren ska sköta och övervaka renarna för att det i så stor utsträckning som möjligt ska kunna förhindras att de tar sig utanför det tillåtna betesområdet och blandar sig med andra renar samt att renarna orsakar olägenhet. Renbetesdistriktet fastställer regler där distriktets renantal, användning av betesmarker och ekonomi fastställs och genom vilka en ekologiskt hållbar användning av betesresurserna ska säkerställas. Bestämmelser om fastställande av antalet renar får dessutom utfärdas genom förordning av ministeriet. Renskötselrådets förvaltningsorgan kan bestämma om de tidpunkter då betesgång är tillåten på betesmark som inte är avsedd för bete året om.

De som hör till renbetesdistriktet svarar gemensamt och oberoende av eget vållande för den skada som renarna orsakar. Ansvarat gäller dock inte skador som orsakats på tillåtna betesområden, om de inte i betydande grad överstiger vad som kan anses vara en ”förutsebar följd av en rationell och ändamålsenlig användning av betesmark”. Ersättningsansvaret gäller inte heller skador på skörd när det inte finns något stängsel eller annat skydd mot renar. Renbetesdistriktet beslutar om varje renägars ersättningsandel, som ska grunda sig på renägens renantal. En enskild renägare kan dock befrias från ersättningsansvar, om renägaren kan visa att hans eller hennes renar inte har bidragit till skadan.

Tvister som gäller skadestånd kan föras till tingsrätten eller till en specialdomstol för jordrättsärenden (jordskifteretten), där de behandlas i ett särskilt domarlett förfarande av typen skiljeförfarande (skjønn), om vilket det finns en egen processlag (lov om skjønn og expropriasjonssaker 1.6.1917, nr 01). Domstolen för jordrättsärenden behandlar i skjønn-förfarande också tvister som gäller ingärdning, placering av anläggningar som hänför sig till renskötsel samt virkestagning.

I sammansättningen ingår utöver ordföranden i allmänhet fyra medlemmar. Länsfullmäktige (*fylkestinget*) utser på förslag av tingsrätterna och kommunstyrelserna personer bland vilka ledamöterna väljs för varje sammansättning. Parterna i tvisten kan påverka valet av de ledamöter som deltar i sammansättningen, om de är eniga om saken. Fullföljdsdomstol i första instans är lagmansrätten, som i Norge är domstol i andra instans för civilmål och brottmål.

I renskötsellagen finns dessutom särskilda bestämmelser om skjønn-förfarandet i skadeståndsärenden i enlighet med lagen i fråga. Ett yrkande på att ett förfarande ska inledas ska framställas så snart som möjligt efter skadefallet, och en syn i ärendet ska förrättas så snart som möjligt. Vid synen ska en företrädare för kommunen i egenskap av sakkunnig och en företrädare för renskötarföreningen vara närvarande. I alla skeden av förfarandet är det möjligt att försöka lösa tvisten genom medling. I ett beslut som gäller tvistlösning ska det bedömas om renarna har orsakat den skada som ska ersättas och hur stor skadan är samt fastställas ersättningsbeloppet.

Sverige

I den svenska renskötsellagen (rennäringslag 1971:437) har renskötselrätten på samma sätt som i Norge definierats som samernas rätt grundad på urminnes hävd. Den administrativa enheten för renskötseln är samebyn, vars gränser Sametinget beslutar om. Renskötseområdet är inte ett enhetligt geografiskt område utan omfattar olika typer av områden som definieras i lagen. Länsstyrelsen bestämmer det högsta tillåtna antalet renar.

Viktigt vid fastställandet av betesområden är odlingsgränsen, den administrativa gränsen, som i Norrbottens och Västerbottens län i norra Sverige skiljer fjällområdena från de övriga delarna av landet. De sameområden som ligger ovanför odlingsgränsen är i princip betesområden som används året om, men mark får också betas året om på vissa områden nedanför odlingsgränsen som länge använts för skogsrenskötsel. Vinterbetesområden som används i oktober–april är sameområden som ligger nedanför odlingsgränsen och som inte hör till de nämnda områdena. I Jämtlands och Dalarnas län får renskötsel bedrivas året om på avgränsade områden, inklusive de särskilda s.k. renbetesfjällen som inrättats i Jämtland. Områdena är i huvudsak statens mark. I dessa län har som vinterbetesmarker definierats områden där renskötsel traditionellt har bedrivits endast en del av året.

Renskötsel med stöd av tillstånd (s.k. koncessionsrenskötsel) bedrivs dessutom utanför sameområdena i vissa områden i Torne älvdal och Kalix älvdal i Norrbottens län. Endast en same kan få koncession, men även andra invånare i området kan äga renar (s.k. skötesrenar) på området i fråga samt med mindre rösträtt än samerna delta i förvaltningen av samebyn.

Samebyn eller en medlem i byn har rätt att på betesområdet anlägga små byggnader och anläggningar som hänför sig till renskötseln, men markägaren har rätt att påverka placeringen av dem. Trävirke får tas från skogen för byggnader eller anläggningar, som näring för renar samt som bränsle. Rätten att ta virke är mer begränsad på betesområden utanför sameområdena. Utgångspunkten är att ersättning ska betalas för virkestagning på privatägda marker. Om en överenskommelse om ersättningen inte nås, utser länsstyrelsen på en parts begäran en medlare.

Renar ska enligt lagen skötas med beaktande av andra allmänna och enskilda intressen samt med bevarande av både naturbetesmarkernas långsiktiga produktionsförmåga och den biologiska mångfalden. Renarna ska såvitt möjligt hindras från att komma utanför samebyns betesområde eller att annars vålla olägenhet. Länsstyrelsen kan vid vite ålägga en sameby att avlägsna renar som betar utanför betesområdet eller på betesområdet under någon annan tid än den tillåtna tiden.

I 90 § i rennäringslagen föreskrivs att en sameby ska ersätta skador som renar orsakar på åkrar, ängar eller trädgårdar som ligger ovanför odlingsgränsen eller på området för de s.k. renbetesfjällen under tiden juni–augusti eller på andra åkrar, ängar eller trädgårdar som hör till åretruntbetesområden under tiden maj–september. Dessutom ska den ersätta en skada som orsakats utanför områden där renskötsel är tillåten eller på vinterbetesområden under en tid då betesgång för renar inte är tillåten.

Sverige har ingen speciallagstiftning om bedömningen av skador eller avgörandet av ersättningstvister, utan tvisterna avgörs i en normal domstolsprocess.

6 Remissvar

(Remissbehandling...)

7 Specialmotivering

32 §. Skyldighet att uppföra gården. I 1 mom. upphävs bestämmelsen enligt vilken värderingsnämnden avgör tvister som gäller skyldigheten att uppföra gården, eftersom behörigheten att avgöra tvister enligt förslaget överförs till de allmänna domstolarna.

34 §. Skada som ersätts. I 3 mom. upphävs bestämmelsen om att tvister om skadestånd avgörs av en värderingsnämnd. Det föreslås också att paragrafen skall kompletteras med en bestämmelse enligt vilken man måste utan oskäligt dröjsmål informera renbeteslaget om skadan som enligt paragrafen ersätts. Syftet är att säkerställa, att också renbeteslaget kan använda sin rätt att i rätt tid få nämndens utlåtande om skadan.

Det föreslås också att paragrafen skall kompletteras med en bestämmelse enligt vilken Försäkringsinspektionen får

6 a kap. Bedömning av renskador och ingärdning. De föreslagna bestämmelserna om renskadenämnden ska skiljas från de bestämmelser i lagen som gäller förebyggande av skador och ersättningsskyldighet genom att det till lagen fogas en ny kapitelrubrik före 36 §, vilken föreslås bli ändrad.

36 §. Renskadenämnden. Paragrafen, som för närvarande gäller värderingsnämndens uppgifter, sammansättning och tillsättande samt inledande av behandlingen av ett tvistemål i nämnden, ändras i sin helhet. Också paragrafens rubrik ändras.

I 1 mom. föreskrivs det om renskadenämndens verksamhet som ett oberoende sakkunnigorgan. I momentet föreskrivs också om jord- och skogsbruksministeriets behörighet att utnämna nämndens medlemmar samt om medlemmarnas mandattid, som enligt förslaget ska vara fyra år.

Nämndens utlåtanden ska till sin karaktär vara rekommendationer till avgörande, men i praktiken kan utlåtandena bedömas ha en betydande inverkan på avgörandet av enskilda ersättningsärenden. Utlåtandena berör i hög grad enskilda personers intressen, rättigheter och skyldigheter. I momentet föreskrivs att medlemmarna handlar under tjänsteansvar.

I 2 mom. föreskrivs det om Livsmedelsverkets roll när det gäller att ordna nämndens administrativa tjänster och bestämma grunderna för arvoden och ersättningar till nämndens medlemmar.

Enligt 3 mom. utfärdas närmare bestämmelser om nämndens sammansättning, utnämningen av och behörighetsvillkoren för medlemmarna samt om organiseringen av nämndens verksamhet genom förordning av statsrådet.

Ett utkast till en statsrådsförordning finns i bilaga 2 till denna proposition. Avsikten med behörighetsvillkoren är att säkerställa att nämnden har tillräcklig sakkunskap och också nödvändig juridisk kompetens. Medlemmarna ska väljas på basis av sin sakkunskap, inte på basis av sina bindningar. Den största betydelsen har det kunnande som hänför sig till bedömningen av skador på odlingar, men till nämndens uppgifter hör också bl.a. bedömning av skador på plantbestånd och trädgårdar samt frågor som gäller ingärdning. Nämnden ska dessutom ha tillräcklig kompetens i anslutning till renhushållning. Avsikten är inte att vissa medlemmar vid sammansättningen av nämnden eller vid beslut om sammansättningen uttryckligen ska vara sakkunniga inom renhushållning och andra inom jordbruk, utan i stället för en tydlig rollfördelning kan det vara fråga om mindre och ibland kompletterande skillnader i inriktningen av sakkunskapen.

Avsikten är att genom förordningen föreskriva att man vid beslut om mindre beslutssammansättningar ska beakta skillnaderna i medlemmarnas sakkunskap samt de resotider och resekostnader som hänför sig till ordnandet av syn. Nämndens sammanträden kan hållas med hjälp av en videokonferensanordning eller någon annan motsvarande anordning, men syn ska förrättas på platsen och en medlem som hör till sammansättningen kan inte utebli från den.

36 a §. Renskadennämndens uppgifter. I 1 mom. specificeras de ärenden som renskadennämnden på begäran ska ge utlåtanden om. Utlåtande ska ges om huruvida renarna har orsakat en i 34 § avsedd skada som ska ersättas och skadans storlek. Utlåtanden ska också ges om den skyldighet för renbeteslaget att uppföra gården som avses i 32 §. I skyldigheten att uppföra gården ingår i praktiken också en skyldighet att hålla uppförda gården i skick så att ingärdningen i praktiken är effektiv. Den tredje ärendegruppen är de utlåtanden om gängse priset för renar som avses i 43 § 4 mom.

När utlåtanden ges ska utgångspunkten i enlighet med 34 § i renskötsellagen vara att de skador som orsakats ska värderas till fullt belopp. I 2 mom. föreslås dock en bestämmelse enligt vilken den skadelidandes eventuella medverkan ska beaktas i utlåtanden om skador orsakade av renar. Medverkan kan t.ex. vara att fastighetens ägare eller innehavare söndrar ett gärde eller låter bli att stänga en grind. Enligt momentet ska i utlåtandena också beaktas eventuella andra omständigheter, såsom vilda djur, som utöver renarna har orsakat skadan. Ibland kan orsaken till skadan också vara en utomstående person, t.ex. en bärplockare, som lämnar en grinden i ett gärde öppen.

Även om skadeståndsansvaret enligt renskötsellagen inte begränsas till att gälla endast skador som orsakats uppsåtligt eller av renbeteslagets vållande, kan skadeståndet enligt 34 § i renskötsellagen dock jämkas på det sätt som föreskrivs i skadeståndslagen. Detta återspeglar den i skadeståndsrätten starka huvudregeln att den som orsakat en skada ska ersätta den skada som han eller hon ansvarar för endast till den del som han eller hon anses vara ansvarig för den.

I 6 kap. 1 § i skadeståndslagen nämns som jämningsgrunder den skadelidandes medverkan samt bidragande omständigheter som lett till skadan. I det föreslagna bedömningsförfarandet fattas inga beslut om ersättningsansvar och det är inte fråga om jämkning av ersättningsansvaret i anslutning till dessa, men det är ändå ändamålsenligt att i förfarandet uttala sig om vilken roll de nämnda omständigheterna har haft vid uppkomsten av skadan. Vid nämndens syn, som hålls snart efter skadefallet, finns det dessutom i allmänhet bättre möjligheter att bedöma dessa faktorer andel av skadan än vid en eventuell senare domstolsprocess.

Däremot ska det i utlåtandet inte tas ställning till de eventuella jämningsgrunder som nämns i skadeståndslagen. Enligt skadeståndslagen är det möjligt att jämka skadeståndet, om skadeståndsskyldigheten

finnes oskäligt betungande med hänsyn till skadevållarens och den skadelidandes ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt. Eftersom den föreslagna nämnden inte ska besluta om skadeståndsansvar, utan endast bedöma den skada som renarna orsakat, är det för det första inte ändamålsenligt att nämnden tar ställning till omständigheter som inte hänför sig till bedömningen av skadan och som inte kräver syn av nämnden eller någon annan sakkunskap som nämnden har. För det andra är jämningsgrunderna av ringa betydelse vid ersättandet av skador orsakade av renar, eftersom ersättningsansvaret enligt renskötsellagen inte gäller enskilda renägare utan renbeteslaget.

37 §. *Behandling av utlåtandeärenden.* Paragrafen, som för närvarande gäller värderingsnämndens beslut och sökande av ändring i det, föreslås bli ändrad i sin helhet. Det är inte nödvändigt att i renskötsellagen föreskriva om de nämnda frågorna i anslutning till processen, eftersom den egentliga tvistlösningen enligt förslaget överförs till domstolen.

Paragrafens 1 mom. gäller inledandet av ett utlåtandeärende, som ska göras skriftligen. I momentet föreskrivs om de uppgifter om ärendet och parterna som ska lämnas i en begäran om utlåtande.

Enligt 2 mom. behöver utlåtande inte ges, om en begäran om utlåtande uppenbart är grundlös. Dessa situationer kommer sannolikt att vara sällsynta, eftersom redan nämndens behandlingsavgift torde förhindra begäran om utlåtande t.ex. enbart för att ställa till förtret. I momentet föreslås dessutom en bestämmelse enligt vilken nämnden inte får ta upp en begäran om utlåtande till behandling till den del ärendet redan har avgjorts i domstol. Om ärendet är anhängigt vid en domstol får utlåtande enligt förslaget ges enbart till domstolen på dess begäran.

Enligt 3 mom. ska syn förrättas i ärendet, om det inte anses uppenbart onödigt. Förrättandet av syn är inte beroende av om markägaren eventuellt motsätter sig att den förrättas, eftersom renbeteslaget för att kunna förbereda sig på eventuella framtida ersättningsanspråk kan ha ett motiverat behov av att få ett utlåtande om skadorna av nämnden i rätt tid, dvs. när skadorna fortfarande kan observeras i terrängen. Syn får dock förrättas på ett område som omfattas av hemfriden, dvs. i praktiken på gårdsplanen till en bostad, endast med tillstånd av fastighetsinnehavaren. Bestämmelserna är särskilda bestämmelser i förhållande till bestämmelserna i 38 § 1 och 3 mom. i förvaltningslagen, enligt vilka syn kan förrättas om det behövs för att ärendet ska kunna utredas och syn inte får förrättas i lokaler som omfattas av hemfriden, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag.

Enligt 3 mom. har nämnden rätt att av parterna få de behövliga handlingar som hänför sig till ärendet. Sådana kan vara t.ex. skifteskartor, fotografier, avtalsdokument, odlingsplaner ja markkarteringsresultat.

I övrigt tillämpas på behandlingen av utlåtandeärenden i nämnden, som till sin natur är ett organ inom den offentliga förvaltningen, enligt det föreslagna 3 mom. bestämmelserna i förvaltningslagen, lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), språklagen (423/2003) och samiska språklagen (1086/2003). Bestämmelserna i förvaltningslagen gäller bl.a. skyldigheten att ge en part tillfälle att närvara vid synen och uttala sin åsikt om de omständigheter som kommer fram samt att protokoll ska föras vid synen. En syn är offentlig, men allmänhetens tillträde till synen kan begränsas, om det är påkallat med hänsyn till ärendets art eller karaktären av den verksamhet som är föremål för syn.

Språklagen gäller användningen av finska och svenska hos myndigheterna. Till den föreslagna nämndens verksamhetsområde hör endast finskspråkiga kommuner, vilket innebär att finska i enlighet med lagen är handläggningsspråket, om inte myndigheten med tanke på parternas rättigheter och intressen beslutar att svenska ska användas. I samiska språklagen föreskrivs om en sames rätt att i egen sak eller i ett ärende där han eller hon hörs använda samiska.

37 a §. Om förlikning. I 1 mom. i denna nya paragraf som det föreslås att tas in i lagen föreskrivs det om nämndens skyldighet att vid behandlingen av ett utlåtandeärende främja förlikning mellan parterna. Nämndens egentliga uppgift är att ge sakkunnigutlåtanden, men om parterna verkar ha vilja och förmåga att nå förlikning, ska den inleda behandlingen i nämnden inte utgöra ett hinder för en förlikning, utan tvärtom stödja uppnåendet av den. Samexistensen mellan renskötseln och den övriga markanvändningen i området är kontinuerlig, vilket framhäver behovet av att utöver en rättvis behandling av enskilda skadefall medverka till att kommunikationen mellan parterna fungerar och att man utan rättegångar kan komma överens om ärenden som gäller förhindrande och ersättning av skador orsakade av renar. Största delen av de tvister som leder till att man kontakter ordföranden för värderingsnämnden enligt den gällande lagen löses också för närvarande i godo med ordförandens medverkan innan den egentliga behandlingen i nämnden inleds, och det finns ingen anledning att i reformen förlora detta förlikningsfrämjande element. Avsikten är att det till nämnden ska utses medlemmar som har erfarenhet av medling och att medlemmarna ska erbjudas ändamålsenlig utbildning i medling.

I tvistemål är det ofta betydligt lättare för parterna att möta varandra och nå samförstånd när en eller flera neutrala och opartiska personer diskuterar saken med dem. Förlikning bör främjas i enlighet med situationen och med respekt för parternas önskemål. Det är alltid frivilligt för en part att eftersträva förlikning, och påtryckning får inte utövas. En utredning av möjligheten till förlikning föregår den egentliga skadebedömningen. Utgångspunkten är att nämnden inte erbjuder parterna någon egen objektiv bedömning som en godtagbar medlingslösning, utan förlikning eftersträvas utgående från parternas yrkanden och förslag till avgörande. Nämndens utlåtande om skadan eller skyldigheten att uppföra gården ska ges först om det har framgått att parterna inte kommer överens sinsemellan.

Om parterna som ett gemensamt beslut når förlikning, kan den i enlighet med 2 mom. stadfästas så att den blir verkställbar vid allmän domstol med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar (394/2011) föreskrivs om stadfästelse av förlikning vid medling utanför domstol.

Den nämnda lagen tillämpas både på medling i domstol och på stadfästelse av förlikning vid medling utanför domstol så att den blir verkställbar. Med medling utanför domstol avses i lagen ett sådant strukturerat förfarande baserat på avtal, regler eller något annat arrangemang genom vilket parterna i ett tvistemål på egen hand frivilligt försöker nå en överenskommelse om lösning av tvistemålet med hjälp av en medlare. Enligt lagen tillämpas bestämmelserna inte på ett förfarande som syftar till att medlaren som sakkunnig fattar beslut eller ger rekommendationer om hur tvisten ska lösas. Det föreslagna momentet innebär dock att lagen ska omfatta förlikningar som uppstår vid behandling i renskadenämnden, där det på det beskrivna sättet utifrån frivillighet kombineras ett förlikningsfrämjande element och en sakkunnigbedömning som utnyttjar expertisen hos nämndens medlemmar.

38 §. Avgifter och kostnader. Paragrafen gäller de kostnader som behandlingen i nämnden medför för parterna. Den gällande paragrafen gäller dessutom arvoden till och tjänsteansvar för medlemmarna i värderingsnämnden, men enligt förslaget ska bestämmelser om bestämmande av arvodesgrunder och tjänsteansvar finnas i 36 §.

För nämndens utlåtanden tas det enligt 1 mom. ut en avgift av den som inlett ärendet. Vid en förhandling som avslutats med förlikning fördelas betalningsskyldigheten lika mellan parterna. På avgifterna tillämpas bestämmelserna i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Enligt den lagen är jord- och skogsbruksministeriet behörigt att besluta om avgifter för offentligrättsliga prestationer inom sitt förvaltningsområde. I det föreslagna momentet föreskrivs det att avgifterna kan fastställas till ett belopp som är lägre än självkostnadsvärdet.

Paragrafens 2 mom. gäller kostnader för andra utredningar eller utlåtanden som skaffats för en behandling i nämnden. Utgångspunkten är att utomstående sakkunnigutlåtanden eller utredningar ska inhämtas endast i undantagsfall, t.ex. i fråga om sådana mycket exceptionella skador som nämndens egen kompetens inte täcker. Även till denna del är det möjligt att inhämta utomstående utlåtanden och utredningar endast om den som inlett ärendet samtycker till att betala kostnaderna för dem. Den föreslagna nämnden är ett självständigt organ som utför sakkunnigbedömningar, inte ett tvistlösningsorgan som tar emot bevisning. Av denna anledning är det i princip inte ändamålsenligt att nämnden inhämtar eller behandlar utlåtanden från utomstående i samma ärende som nämnden själv ska yttra sig om. Bägge parter har naturligtvis möjlighet att utanför behandlingen i nämnden inhämta utredningar och utlåtanden som de anser vara behövliga samt åberopa dem vid parternas inbördes förhandlingar eller i domstol.

Enligt 3 mom. ska renskadenämnden i sitt utlåtande rekommendera att den part för vilken utlåtandet till de viktigaste delarna är ofördelaktigt ersätter nämndens handlägningsavgift och eventuella kostnader för att inhämta ett utomstående sakkunnigutlåtande eller en utredning till den som har inlett ärendet. Om det inte anses skäligt att ersätta avgiften och kostnaderna i sin helhet, kan det också rekommenderas att de ersätts delvis. Nämnden fattar inte verkställbara beslut utan ger utlåtanden som till sin karaktär är rekommendationer till avgörande, varför det inte heller kan bestämmas om betalningsskyldigheten i fråga om behandlingsavgiften. Nämndens rekommendation ska endast gälla givna utlåtanden. I ett ärende som avslutats med förlikning fördelas handlägningsavgiften jämnt mellan parterna.

Om nämnden skulle uttala sig om kostnadsansvaret, så skulle den vara tvungen att ta ställning till för vilken av parterna utlåtandet till de viktigaste delarna är ofördelaktigt. Utgångspunkten är att renbeteslaget kan anses vara denna part när renbeteslaget enligt utlåtandet har skyldighet att uppföra gården för det område som nämns i begäran om utlåtande eller när renbeteslagets renar anses ha orsakat den skada som beskrivs i begäran om utlåtande. Om det däremot konstateras att renarnas roll i den skada som begäran om utlåtande gäller är ringa eller om skyldigheten att uppföra gården konstateras gälla endast en liten del av det område som nämns i begäran om utlåtande, kan utlåtandet däremot inte till de viktigaste delarna anses vara ofördelaktigt för renbeteslaget.

Vid prövningen kan man beakta i vilken mån skadans storlek som den framställs i utlåtandet avviker från parternas ursprungliga synpunkter samt i tillämpliga delar tillämpa de principer om ersättningsansvar för rättegångskostnader som föreskrivs i 21 kap. i rättegångsbalken, även om det inte är fråga om rättegångskostnader. I ärendet kan beaktas bl.a. om den andra parten uppsåtligt eller av oaktsamhet har orsakat en onödig behandling eller om ärendet har varit så oklart att den för vilken utlåtandet är ofördelaktigt har haft grundad anledning till behandlingen. Vid prövningen kan dessutom beaktas t.ex. en situation där den avgörande faktorn med tanke på utlåtandet inte var känd för den ena parten före behandlingen och han eller hon inte heller borde ha varit medveten om den.

Enligt 4 mom. svarar parterna själva för sina eventuella egna kostnader. Kostnader kan uppstå t.ex. på grund av resor till en syn på skadeplatsen eller på grund av förlorad arbetstid till följd av en syn. Parterna kan naturligtvis också anlita ett biträde på egen bekostnad. Renskadenämnden ska i sitt utlåtande inte ta ställning till dessa kostnader och inte rekommendera att motparten ersätter dem. På frivillig basis kan parterna naturligtvis komma överens om ersättningsansvaret också för dessa kostnader.

6 b kap. Rätt till uppförande av rengården och virkestagning. Till lagen fogas före 39 § en ny kapitelrubrik, genom vilken de tre paragrafer som gäller ingärdning och virkestagning i slutet av det gällande 6 kap. avskiljs från de föregående bestämmelserna om bedömning av skador till en separat helhet.

43 §. Överlåtelse av renboskap. I 4 mom. slopas bestämmelsen enligt vilken en tvist som gäller beloppet av gängse pris avgörs av värderingsnämnden i situationer när renbeteslaget använder sig av den för renbeteslaget föreskrivna förköpsrätten.

51 §. Försäkran. I paragrafen stryks bestämmelsen om skyldigheten för ordföranden eller en värderingsman i en värderingsnämnd att underteckna en försäkran. Medlemmarna i den nämnd som ska inrättas omfattas inte av försäkran, men de handlar under tjänsteansvar när de sköter en offentlig förvaltningsuppgift.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Enligt 36 § 3 mom. utfärdas närmare bestämmelser om renskadenämndens sammansättning, utnämningen av och behörighetsvillkoren för medlemmarna samt organiseringen av nämndens verksamhet genom förordning av statsrådet. Förordningsutkastet finns i bilaga 2.

I bemyndigandet att utfärda förordning i 51 § görs en ändring av teknisk natur genom att bestämmelsen om bemyndigande avskiljs till ett separat moment och genom att precisera att det är fråga om bemyndigande att utfärda en förordning av statsrådet.

9 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

Enligt den övergångsbestämmelse som föreslås i lagen ska värderingsnämnderna enligt den gällande lagen slutbehandla ärenden som eventuellt är anhängiga vid dem när den föreslagna lagen träder i kraft.

10 Verkställighet och uppföljning

Avsikten är att man vid jord- och skogsbruksministeriet ska följa med hur de föreslagna bestämmelserna fungerar genom sedvanligt samarbete med myndigheter och andra intressentgrupper samt vid behov genomföra enkäter och utredningar om saken.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Samband med andra propositioner

Propositionen har inte samband med andra anhängiga lagstiftningsprojekt.

11.2 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2021 och avses bli behandlad i samband med den. Propositionen ökar statens utgifter 120 000 euro per år.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Rättsskydd

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättsskipningsorgan. Oavhängigheten avser tvistlösningsorganets oberoende i förhållande till den verkställande makten och dess opartiskhet i förhållande till parterna i ärendet. I grundlagsutskottets tolkningspraxis har det inte ansetts i sig finnas något hinder för att de personer som intressentgrupperna föreslår deltar i behandlingen

av ärenden i rättskipningsorganet, så länge man i varje enskilt fall kan försäkra sig om att beslutsfattaren är opartisk (GrUU 35/2001, s. 3). I utlåtan­depraxis har man dock för att säkerställa oberoendet fäst uppmärksamhet vid att regleringen inte möjliggör en beslutssammansättning där minst hälften är intressentbundna personer (GrUU 37/1997, s. 3–4). I sitt utlåtande om sakkunniga med uppdraget som bisyssla, som vid sidan av domarna deltar i behandlingen av ärenden i marknadsdomstolen, har grundlagsutskottet ansett det vara bra med tanke på oberoendet att sakkunnigledamöterna åtminstone inte har sina egna intressen att bevaka och att det i vilket fall som helst får finnas högst lika många sakkunnigledamöter i marknadsdomstolen i domför sammansättning som lagfarna ledamöter (GrUU 35/2001 rd, s. 3).

I kravet på en rättvis rättegång ingår också ett krav på att rättsskyddsgarantierna för rättskipningen ska tryggas genom lag. I 21 § 2 mom. i grundlagen nämns som exempel på sådana garantier att behandlingen är offentlig, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut samt rätten att söka ändring.

Enligt förslaget överförs tvistlösningen i ärenden som hör till de nuvarande värderingsnämndernas behörighet till domstolarna, vilket undanröjer de problem i det nuvarande systemet som hänför sig till rättskipningens oberoende och de bristfälliga processbestämmelserna.

Till skillnad från värderingsnämnden enligt den gällande lagen ska den föreslagna renskadenämnden, som ska ge utlåtanden, inte ha några medlemmar som väljs utifrån intressekoppling, utan jord- och skogsbruksministeriet ska utse personer som uppfyller behörighetsvillkoren till medlemmar i nämnden. På nämndens medlemmar ska förvaltningslagens bestämmelser om jäv tillämpas. Bestämmelser om behandlingen av utlåtan­deärenden finns till vissa delar i renskötsellagen samt i den förordning av statsrådet som utfärdas med stöd av den. I övrigt ska vid behandlingen iakttas bestämmelserna i de allmänna lagar som tillämpas på behandlingen av förvaltningsärenden som säkerställer tillräckliga rättsskyddsgarantier i samband med behandlingen.

Äganderätt

Enligt 15 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens egendom tryggad. Egendomsskyddet omfattar i princip rätt för ägaren att förfoga över, använda och utnyttja sin egendom på önskat sätt samt rätt att bestämma över den. Ingrepp i egendomsskyddet innebär att de rättigheter som hör till äganderätten minskas eller begränsas på många olika sätt. Utöver den egentliga äganderätten omfattar egendomsskyddet bl.a. olika former av nyttjanderätt.

Ägarens rättigheter kan begränsas genom en lag som uppfyller de allmänna krav som ställs på en lag som inskränker de grundläggande fri- och rättigheterna. Begränsningarnas godtagbarhet är kopplad till den helhet som bildas av konsekvenserna av begränsningarna och rättsskyddsarrangemangen. Grundlagsutskottet har t.ex. jämfört malmletning som utförs som prospekteringsarbete enligt 7 § i gruvlagen (621/2011) med den s.k. allemansrätten och allmänna rättigheter att använda naturen, vilka var och en kan åberopa utan hinder av någon annans äganderätt (GrUU 49/2002 rd, s. 2/II, GrUU 32/2010 rd, s. 4/1 och II), men konstaterat att när det gäller malmletning i större skala som kräver tillstånd blir det mindre problem med begränsningar i ägarens rättigheter på grund av ersättningen för skador och olägenhet. (GrUU 32/2010, s. 4/II).

De skyldigheter enligt renskötsellagen som gäller förhindrande av skador och ingärdning samt den för renbeteslaget föreskrivna skyldigheten att ersätta markägaren eller markinnehavaren för skador som orsakats i princip oberoende av vållande och enligt principen om full ersättning, balanserar de begränsningar av äganderätten som beror på renskötseln. Det föreslagna förfarandet med en nämnd för bedömning av skador och ingärdning samt säkerställandet av oberoende och opartiskhet för den egentliga tvistlösningen effektiviserar ersättningsarrangemangets funktion och tryggar därmed bättre än tidigare tillgodoseendet av äganderätten för markägarna.

Näringsfrihet

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Utövningen av renskötsel är kopplad till denna rätt åtminstone till den del verksamheten är yrkesmässig.

Bestämmelserna om rätt att bedriva renskötsel oberoende av ägande- eller besittningsrätten till marken i den gällande renskötsellagen kom i tiden till med grundlagsutskottets medverkan. Utskottet definierade inte i detta sammanhang rättens konstitutionella betydelse närmare, utan hänvisade till det pågående arbetet i delegationen för utredning av samernas rättigheter och den pågående beredningen av samelagen (GrUU 3/1990 rd, s. 2). Efter detta har grundlagsutskottet i ett ärende som gäller fiskerättigheter berört ställningen för renskötselrätten i sameområdena. Utskottet har konstaterat att lokalbefolkningen i de tre nordligaste kommunerna har en på gammal praxis baserad rätt till avgiftsfritt fiske på vattenområden som ägs av staten och att rättigheterna i anknytning till traditionella näringar även gäller jakt, renskötsel och uttag av husbehovsvirke (GrUU 29/2004 rd, s. 2/II). Dessutom har utskottet konstaterat att lokalbefolkningen har av tradition kunnat bedriva renskötsel, jakt och fiske samt ta ut virke för husbehov på samma grunder som samerna (GrUU 29/2004 rd, s. 2/I).

Rätten att bedriva renskötsel enligt renskötsellagen är dock inte begränsad till sameområdet och statens mark, utan renar kan enligt bestämmelser som uttrycker vedertagen praxis beta också på privat mark. För att minimera och kompensera begränsningarna av äganderätten har renbeteslagen ålagts en skyldighet att förhindra och ersätta skador som drabbar dessa marker samt en skyldighet att ingärda vissa områden. Den föreslagna reformen innebär inga innehållsmässiga ändringar i rätten att bedriva renskötsel eller skyldigheten att förebygga och ersätta skador och är inte problematisk i förhållande till 18 § 1 mom. i grundlagen. Reformen väntas dock effektivisera uppnåendet av syftet med bestämmelserna om förhindrande och ersättande av skador. Detta kan synas i ersättningsbeloppen, men samtidigt också sporra renbeteslagen till att effektivare förhindra skador. Ett minskat antalet tvister som gäller skador förbättrar förutsättningarna för olika former av näringsutövning.

Grundläggande rättigheter i fråga om miljön

Enligt 20 § 1 mom. i grundlagen bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet. Ansvaret täcker enligt motiveringen till bestämmelsen den levande naturen, den livlösa naturmiljön och kulturmiljöer som är resultatet av mänsklig verksamhet. Ansvaret omfattar både aktiva åtgärder och passiv avhållsamhet från att skada miljön (bl.a. GrUU 20/2010 rd, s. 2/II). Bestämmelserna i 21 § i renskötsellagen om det största tillåtna antalet livrenar samt bestämmelserna om förhindrande och ersättande av skador orsakade av renar samt om ingärdning säkerställer för sin del att renskötelsen inte bedrivs på ett sätt som äventyrar miljön. Ett fungerande system för bedömning av skador stöder uppnåendet av detta mål.

Samernas ställning som urfolk

Enligt 17 § 3 mom. i grundlagen har samerna såsom urfolk rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Enligt förarbetena till grundlagsreformen tryggas genom denna bestämmelse bl.a. sådana traditionella näringar, såsom renskötsel, fiske och jakt som hör till samernas kulturformer (RP 309/1993 rd, s. 69/II). Också artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen) har i tillsynspraxis ansetts skydda ursprungsfolkens rätt att utöva sin egen kultur (GrUU 5/2017 rd, s. 6).

De skador som renar orsakar och som ska ersättas uppkommer huvudsakligen i det södra renskötselområdet, dvs. någon annanstans än inom samernas hembygdsområde. Orsaken är att det i de norra delarna av renskötselområdet knappt finns några odlingar och att renarna i dessa delar huvudsakligen betar på statsägda marker som inte omfattas av ersättning. Inom samernas hembygdsområde gäller dessutom renbeteslagets

ersättningsskyldighet endast i begränsad utsträckning skador som orsakats på gårdsplaner till stadigvarande bostäder.

Däremot bor samer också i renskötselområden utanför sameområdet. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om fisket i Tana älv (GrUU 5/2017 rd, s. 7) ansett att utgångspunkten är att bestämmelser om rätt att utöva en näring som är ett väsentligt och oskiljaktigt inslag i den traditionella samiska livsstilen och om begränsningar av näringen inte bör konstrueras så att de endast är bundna till bosättningsort, utan samer som bor någon annanstans bör också beaktas.

Den föreslagna reformen innebär inga innehållsmässiga ändringar i rätten att bedriva renskötsel eller skyldigheten att förhindra eller ersätta skador, utan den har endast sådana indirekta konsekvenser för renägarna som presenteras i avsnittet om näringsfrihet.

Av de nämnda orsakerna är propositionen inte särskilt betydelsefull med tanke på 17 § 3 mom. i grundlagen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag
om ändring av renskötsellagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i renskötsellagen (848/1990) 32 § 1 mom., 34 § 3 mom., 36–38 §, 43 § 4 mom. och 51 §, av dem 36 och 38 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 1466/2009, samt

fogas till lagen en ny kapitelrubrik före 36 §, nya 36 a och 37 a § samt en ny kapitelrubrik före 39 § som följer:

32 §

Skyldighet att uppföra gården

Ett renbeteslag är skyldigt att uppföra ett gärde eller någon annan anläggning eller konstruktion (*ingärdning*) för att odlingar och utanför samernas hembygdsområde även trädgårdar, fasta bostäders gårdar och områden som används för andra särskilda ändamål ska skyddas mot renar. Skyldigheten att uppföra gården föreligger då sådana behövs för att hindra skador och byggkostnaderna är skäliga jämfört med den sannolika nyttan av uppförandet.

34 §

Skada som ersätts

Den ovannämnda skadan som ersätts måste utan oskäligt dröjsmål anmälas till renbeteslaget. Skadestånd kan jämkas i enlighet med vad som föreskrivs i skadeståndslagen (412/1974).

6 a kap.

Bedömning av renskador och ingärdning

36 §

Renskadenämnden

För bedömningen av skador orsakade av renar och av skyldigheten att uppföra gården finns det oberoende sakkunnigorganet renskadenämnden, vars medlemmar utnämns av jord- och skogsbruksministeriet för fyra år i sänder. Medlemmarna i nämnden handlar under tjänsteansvar.

Livsmedelsverket sörjer för nämndens administrativa tjänster och beslutar om grunderna för arvoden och ersättningar till nämndens medlemmar.

Närmare bestämmelser om nämndens sammansättning, utnämningen av och behörighetsvillkoren för medlemmarna samt organiseringen av nämndens verksamhet utfärdas genom förordning av statsrådet.

36 a §

Renskadenämndens uppgifter

Renskadenämnden har till uppgift att på begäran ge utlåtanden om

- 1) huruvida renar har orsakat en i 34 § avsedd skada som ska ersättas och skadans storlek specificerad enligt skadans art,
- 2) vad renbeteslagets skyldighet att uppföra gården är i enlighet med 32 §, samt
- 3) vilket det gängse priset för renar är i enlighet med 43 § 4 mom.

Har den skadelidande medverkat till en skada som avses i 1 mom. 1 punkten eller om någon annan omständighet, som inte har samband med den gärning som orsakat skadan också bidragit till skadans uppkomst, ska i utlåtandet uppges en uppskattning av sakens inverkan på skadans storlek.

37 §

Behandling av utlåtandeärenden

Utlåtanden av renskadenämnden ska begäras skriftligen. Renbeteslaget, den skadelidande eller någon annan part kan begära ett utlåtande. I begäran ska anges parternas namn och adresser och behövliga uppgifter om det ärende som begäran om utlåtande gäller.

Utlåtande behöver inte ges om begäran om utlåtande uppenbart är grundlös. Om en domstol har träffat ett avgörande i ett ärende där utlåtande begärs, får nämnden inte ta begäran om utlåtande till behandling till den del domstolen har avgjort ärendet. Om ärendet är anhängigt vid en domstol får utlåtande ges enbart till domstolen på dess begäran.

Syn ska förrättas i ärendet, om det inte anses uppenbart onödigt. Syn får förrättas på ett område som omfattas av hemfriden endast med tillstånd av fastighetsinnehavaren. Nämnden har rätt att av parterna få de behövliga handlingar som hänför sig till ärendet. Vid behandlingen och avgörandet av ärenden ska bestämmelserna i förvaltningslagen (434/2003), lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), språklagen (423/2003) och samiska språklagen (1086/2003) iakttas.

37 a §

Om förlikning

Vid behandlingen av utlåtandeärenden ska renskadenämnden främja förlikning mellan parterna.

En förlikning, som medlemmarna i nämndens sammansättning har fastställt med sin underskrift, kan stadfästas så att den blir verkställbar vid allmän domstol med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar (394/2011) föreskrivs om stadfästelse av förlikning vid medling utanför domstol.

38 §

Avgifter och kostnader

För utlåtanden tas det ut en avgift av den som inlett ärendet. För en behandling som avslutats med förlikning tas det ut en avgift, vars betalningsskyldighet fördelas jämnt mellan parterna. Avgifterna kan fastställas till

ett belopp som är lägre än självkostnadsvärdet. På avgifterna tillämpas i övrigt bestämmelserna i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

Om det för behandlingen av ärendet är nödvändigt för renskadenämnden att skaffa något annat sakkunnigutlåtande eller någon annan utredning, tas kostnaderna för anskaffningen av utlåtandet eller utredningen ut hos den som inlett ärendet. Innan utredningen inhämtas ska det av den berörda säkerställas att denne samtycker till att betala kostnaderna i fråga.

Renskadenämnden ska i sitt utlåtande rekommendera att den part för vilken utlåtandet till de viktigaste delarna är ofördelaktigt ersätter avgiften och de eventuella kostnader som avses i 2 mom. eller, om detta inte anses skäligt, en del av dem av den som inlett ärendet.

Parterna svarar själva för sina egna kostnader.

6 b kap.

Rätt till uppförande av rengården och virkestagning

43 §

Överlåtelse av renboskap

När överlåtaren kräver det ska renbeteslaget använda sin förköpsrätt, om det har vägrat tillstånd till förvärv av renboskap. När renbeteslaget använder förköpsrätten, ska det köpa alla överlättna renar och betala överlåtaren samma pris för dem som han eller hon skulle ha fått av köparen. Om överlåtelsen varit vederlagsfri eller köpeskillingen väsentligt avvikit från gängse pris, ska renbeteslaget till överlåtaren betala gängse pris för renarna.

51 §

Försäkran

Innan en renvärd, en vicevärd, en arbetsledare eller en räknare vid renskiljning börjar utföra sitt uppdrag ska han eller hon teckna under en försäkran.

Närmare bestämmelser om försäkran utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Ett ärende som när denna lag träder i kraft är anhängigt vid en sådan värderingsnämnd som det föreskrivs om i 36–38 §, som ändras, ska behandlas i enlighet med de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Lag

om ändring av renskötsellagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i renskötsellagen (848/1990) 32 § 1 mom., 34 § 3 mom., 36–38 §, 43 § 4 mom. och 51 §, av dem 36 och 38 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 1466/2009, samt

fogas till lagen en ny kapitelrubrik före 36 §, nya 36 a och 37 a § samt en ny kapitelrubrik före 39 § som följer:

Gällande lydelse

32 §

Skyldighet att uppföra gården

Ett renbeteslag är skyldigt att uppföra ett gårde eller någon annan anläggning eller konstruktion (*ingårdning*) för att odlingar och utanför samernas hembygdsområde även trädgårdar, fasta bostäders gårdar och områden som används för andra särskilda ändamål skall skyddas mot renar. Skyldigheten att uppföra gården föreligger då sådana behövs för att hindra skador och byggkostnaderna är skäligen jämförda med den sannolika nyttan av uppförandet. *Tvister om gällande skyldigheten att uppföra gården avgörs av en värderingsnämnd.*

34 §

Skada som ersätts

Tvister om skadestånd avgörs av en värderingsnämnd. Skadeståndet kan jämkas enligt skadeståndslagen (412/74).

Föreslagen lydelse

32 §

Skyldighet att uppföra gården

Ett renbeteslag är skyldigt att uppföra ett gårde eller någon annan anläggning eller konstruktion (*ingårdning*) för att odlingar och utanför samernas hembygdsområde även trädgårdar, fasta bostäders gårdar och områden som används för andra särskilda ändamål ska skyddas mot renar. Skyldigheten att uppföra gården föreligger då sådana behövs för att hindra skador och byggkostnaderna är skäligen jämförda med den sannolika nyttan av uppförandet.

34 §

Skada som ersätts

Den ovannämnda skadan som ersätts måste utan oskäligt dröjsmål anmälas till renbeteslaget. Skadestånd kan jämkas i enlighet med vad som föreskrivs i skadeståndslagen (412/1974).

6 a kap.

Bedömning av renskador och ingärdning

36 §

Värderingsnämnden

En värderingsnämnd har till uppgift att avgöra de ärenden som hör till den enligt 32 § 1 mom., 34 § 3 mom. och 43 § 4 mom. Värderingsnämnden består av en ordförande och två andra medlemmar. Ordföranden är en person som närings-, trafik- och miljöcentralen har förordnat. Innan ordföranden förordnas ska närings-, trafik- och miljöcentralen höra renbeteslaget och lantbruksproducenternas förening. Av de övriga medlemmarna ska en företrädare för de lokala lantbruksproducenterna och en för renbeteslaget som det aktuella ärendet gäller.

Inom varje renbeteslag skall finnas ett behövligt antal av renbeteslaget valda värderingsmän. I varje inom renskötselområdet belägen kommun som avses i 35 § 1 mom. skall finnas ett behövligt antal värderingsmän som företrädare för lantbruksproducenterna och om valet av vilka stadgas närmare genom förordning.

Den som önskar få ett ärende behandlat i värderingsnämnden skall till ordföranden och motparten anmäla detta och samtidigt uppge den värderingsman som han har utsett till medlem av nämnden. Motparten skall så snart som möjligt efter att anmälan har kommit in meddela vilken värderingsman han har utsett till andra medlem. Lämnar han inte ett sådant meddelande inom tre dagar, skall länsmannen förordna en värderingsman på hans vägnar.

36 §

Renskadenämnden

För bedömningen av skador orsakade av renar och av skyldigheten att uppföra gärden finns det oberoende sakkunnigorganet renskadenämnden, vars medlemmar utnämns av jord- och skogsbruksministeriet för fyra år i sänder. Medlemmarna i nämnden handlar under tjänsteansvar.

Livsmedelsverket sörjer för nämndens administrativa tjänster och beslutar om grunderna för arvoden och ersättningar till nämndens medlemmar. Närmare bestämmelser om nämndens sammansättning, utnämningen av och behörighetsvillkoren för medlemmarna samt organiseringen av nämndens verksamhet utfärdas genom förordning av statsrådet.

36 a §

Renskadenämndens uppgifter

Renskadenämnden har till uppgift att på begäran ge utlåtanden om

- 1) huruvida renar har orsakat en i 34 § avsedd skada som ska ersättas och skadans storlek specificerad enligt skadans art,
- 2) vad renbeteslagets skyldighet att uppföra gärden är i enlighet med 32 §, samt
- 3) vilket det gängse priset för renar är i enlighet med 43 § 4 mom.

Har den skadelidande medverkat till en skada som avses i 1 mom. I punkten eller om någon annan omständighet, som inte har samband med den gärning som orsakat skadan också bidragit till skadans uppkomst, ska i utlåtandet uppges en uppskattning av sakens inverkan på skadans storlek.

37 §

Värderingsnämndens beslut

Värderingsnämnden skall utan dröjsmål meddela beslut i ett ärende som har hänskjutits till den. Innan beslut meddelas skall parterna ges tillfälle att bli hörda. Beslutet skall bevisligen delges dem.

I ett beslut som rör ersättning för skada som har orsakats av renar skall värderingsnämnden fastslå hur omfattande skadorna är och bestämma det skadestånd som skall betalas till den skadelidande.

Nämnden skall i sitt beslut i en tvist som gäller skyldighet att uppföra gården fastställa renbeteslagets ingärdningsskyldighet.

Missnöje med värderingsnämndens beslut skall anmälas hos nämndens ordförande inom två veckor efter det beslutet delgavs. En part som har anmält missnöje skall göra saken anhängig vid underrätten genom stämning som skall tillställas motparten inom två månader efter det då han fick del av beslutet.

Har inte missnöje med värderingsnämndens beslut anmälts eller klandertalan mot beslutet väckts, får beslutet verkställas såsom domen i ett tvistemål.

37 §

Behandling av utlåtandeärenden

Utlåtanden av renskadenämnden ska begäras skriftligen. Renbeteslaget, den skadelidande eller någon annan part kan begära ett utlåtande. I begäran ska anges parternas namn och adresser och behövliga uppgifter om det ärende som begäran om utlåtande gäller.

Utlåtande behöver inte ges om begäran om utlåtande uppenbart är grundlös. Om en domstol har träffat ett avgörande i ett ärende där utlåtande begärs, får nämnden inte ta begäran om utlåtande till behandling till den del domstolen har avgjort ärendet. Om ärendet är anhängigt vid en domstol får utlåtande ges enbart till domstolen på dess begäran.

Syn ska förrättas i ärendet, om det inte anses uppenbart onödigt. Syn får förrättas på ett område som omfattas av hemfriden endast med tillstånd av fastighetsinnehavaren. Nämnden har rätt att av parterna få de behövliga handlingar som hänför sig till ärendet. Vid behandlingen och avgörandet av ärenden ska bestämmelserna i förvaltningslagen (434/2003), lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), språklagen (423/2003) och samiska språklagen (1086/2003) iakttas.

37 a §

Om förlikning

Vid behandlingen av utlåtandeärenden ska renskadenämnden främja förlikning mellan parterna.

En förlikning, som medlemmarna i nämndens sammansättning har fastställt med sin underskrift, kan stadfästas så att den blir verkställbar vid allmän domstol med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar (394/2011) föreskrivs om stadfästelse av förlikning vid medling utanför domstol.

*Arvode till medlemmarna i
värderingsnämnden och deras ansvar*

En värderingsman som har varit medlem i en värderingsnämnd har rätt att få arvode för detta uppdrag och ersättning för sina resekostnader enligt de grunder som fastställs av Regionförvaltningsverket i Lappland. Nämnden ska i sitt beslut bestämma om parternas skyldighet att ersätta kostnaderna.

Medlemmarna i värderingsnämnden handlar under tjänsteansvar.

Avgifter och kostnader

För utlåtanden tas det ut en avgift av den som inlett ärendet. För en behandling som avslutats med förlikning tas det ut en avgift, vars betalningsskyldighet fördelas jämnt mellan parterna. Avgifterna kan fastställas till ett belopp som är lägre än självkostnadsvärdet. På avgifterna tillämpas i övrigt bestämmelserna i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

Om det för behandlingen av ärendet är nödvändigt för renskadenämnden att skaffa något annat sakkunnigutlåtande eller någon annan utredning, tas kostnaderna för anskaffningen av utlåtandet eller utredningen ut hos den som inlett ärendet. Innan utredningen inhämtas ska det av den berörda säkerställas att denne samtycker till att betala kostnaderna i fråga.

Renskadenämnden ska i sitt utlåtande rekommendera att den part för vilken utlåtandet till de viktigaste delarna är ofördelaktigt ersätter avgiften och de eventuella kostnader som avses i 2 mom. eller, om detta inte anses skäligt, en del av dem av den som inlett ärendet.

Parterna svarar själva för sina egna kostnader.

6 b kap.

*Rätt till uppförande av rengården och
virkestagning*

Överlåtelse av renboskap

När överlåtaren kräver det skall renbeteslaget använda sin förköpsrätt, om det har vägrat tillstånd till förvärv av renboskap. När renbeteslaget använder förköpsrätten, skall det köpa alla överlåtna renar och betala överlåtaren samma pris för dem som han skulle ha fått av köparen. Om överlåtelsen varit vederlagsfri eller köpeskillingen väsentligt avvikit från gängse pris, skall renbeteslaget till överlåtaren betala gängse

Överlåtelse av renboskap

När överlåtaren kräver det ska renbeteslaget använda sin förköpsrätt, om det har vägrat tillstånd till förvärv av renboskap. När renbeteslaget använder förköpsrätten, ska det köpa alla överlåtna renar och betala överlåtaren samma pris för dem som han eller hon skulle ha fått av köparen. Om överlåtelsen varit vederlagsfri eller köpeskillingen väsentligt avvikit från gängse pris, ska renbeteslaget till överlåtaren betala gängse pris för renarna.

pris för renarna. *En tvist som gäller beloppet av gängse pris avgörs av värderingsnämnden.*

51 §

Försäkran

Innan en renvärd, en vicevärd, en arbetsledare, *ordföranden eller en värderingsman i en värderingsnämnd* eller en räknare vid renskilning börjar utföra sitt uppdrag skall han teckna under en försäkran, *om vilken stadgas närmare genom förordning.*

51 §

Försäkran

Innan en renvärd, en vicevärd, en arbetsledare eller en räknare vid renskilning börjar utföra sitt uppdrag ska han eller hon teckna under en försäkran.

Närmare bestämmelser om försäkran utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Ett ärende som när denna lag träder i kraft är anhängigt vid en sådan värderingsnämnd som det föreskrivs om i 36–38 §, som ändras, ska behandlas i enlighet med de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Statsrådets förordning
om renskadenämnden

I enlighet med statsrådets beslut föreskrivs med stöd av 36 § 3 mom. i renskötsellagen (848/1990), sådant det lyder i lag / :

1 §

Renskadenämndens sammansättning och tillsättande

Medlemmar i renskadenämnden är ordföranden, vice ordföranden och minst fem andra medlemmar.

Medlemmarna i nämnden har uppgiften som bisyssla. De medlemmar som utnämns ska ge sitt samtycke till uppgiften. Innan medlemmarna utses ska jord- och skogsbruksministeriet höra de producent- och näringsorganisationer som är centrala med tanke på ärendet.

En medlem i nämnden beviljas avsked av jord- och skogsbruksministeriet, som utnämner en efterträdare för den återstående mandatperioden.

Livsmedelsverket ska utnämna minst en sekreterare för renskadenämnden.

2 §

Behörighetsvillkor för nämndens medlemmar

Medlemmarna i renskadenämnden ska vara erkänt skickliga och erfarna personer som företräder sakkunskap som är av betydelse för nämnden. Minst två av nämndens medlemmar ska ha någon annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt.

3 §

Sammansättning vid avgörande

Renskadenämnden avgör de utlåtandeärenden som hänskjuts till nämnden i en sammansättning med tre medlemmar. I sammansättningen ska finnas sakkunskap som är av betydelse för det ärende som behandlas.

Med avvikelse från 1 mom. kan den sammansättning som ska avgöra ärendet dock bestå av två medlemmar som företräder sakkunskap som är lämplig med tanke på ärendet, om

- 1) ärendet är av ringa ekonomisk betydelse,
- 2) det är fråga om ett ärende där nämndens praxis är etablerad, eller
- 3) det är uppenbart att något utlåtande inte kan ges.

Nämndens ordförande eller, om nämndens ordförande är förhindrad, vice ordförande beslutar om sammansättningen vid avgörande med beaktande av att restiderna och resekostnaderna förblir skäliga när syn förrättas. För den sammansättning som ska avgöra ärendet utses en ordförande.

4 §

Avgörande av utlåtandeärenden

Om nämnden är oenig om hur ett ärende ska avgöras, fattas beslutet genom omröstning. Som nämndens beslut gäller det förslag som majoriteten av den sammansättning som avgör ärendet omfattar och vid lika röstetal det förslag som sammansättningens ordförande omfattar.

Nämndens sammanträde kan vid behov ordnas med hjälp av videokonferensutrustning eller någon annan teknisk dataöverföring där de medlemmar i nämnden som deltar i sammanträdet kan se och höra varandra.

Nämndens utlåtanden undertecknas av ordföranden i den sammansättning som avgör ärendet.

5 §

Avgörande av ärenden i anslutning till nämndens interna administration

Nämndens ordförande avgör de ekonomiska ärenden som gäller nämnden och andra ärenden i anslutning till den interna administrationen. I nämndens arbetsordning kan beslutanderätten i dessa ärenden också överföras på nämndens vice ordförande eller sekreterare. Arbetsordningen fastställs av nämndens ordförande.

6 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

**Statsrådets förordning
om ändring av renskötsel förordningen**

I enlighet med statsrådets beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna förordning upphävs rubriken före 20 § i renskötsel förordningen (883/1990) samt 20 och 21 §.

2 §

Denna förordning träder i kraft den 20 .